

INTRODUCERE

Aceasta este a cincea radiografie economică anuală efectuată de Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP. Până în prezent, au fost realizate asemenea radiografii pentru anii 2008 - 2011. Scopul acestora este de a oferi cititorilor o privire de ansamblu asupra evoluțiilor economice majore care au marcat anul și de a-i ajuta la înțelegerea mai bună a implicațiilor acestora. În actuală ediție intră cinci aspecte esențiale:

- evaluarea riscurilor anticipate în precedenta ediție pentru 2012;
- cele mai revelatorii 5 tendințe și fenomene economice din anul 2012;
- cele mai importante 5 succese de politică economică în anul 2012;
- cele mai remarcabile 5 gafe și eșecuri de politică economică din anul 2012;
- cele mai pregnante 5 riscuri pentru anul 2013.

Precizăm că aceste topuri reprezintă o viziune de consens a echipei EXPERT-GRUP asupra evoluțiilor economice, dar nu presupun în mod necesar o ierarhizare riguroasă după importanța acestora. Renunțând la ierarhizare sau cuantificare riguroasă, în radiografiile economice anuale EXPERT-GRUP încearcă să identifice evenimentele, dedațiile și mega-trendurile care, din punctul nostru de vedere, au fost definitorii pentru anul economic precedent și vor marca viitoarele evoluțiile economice ale țării.

RETROSPECTIVA ANULUI 2012

În mod obișnuit, radiografiile noastre economice încep cu evaluarea măsurii în care s-au materializat riscurile anticipate de noi pentru anul precedent. Astfel, în [Radiografia Economică 2011](#) noi am identificat pentru anul 2012 următoarele riscuri majore:

- **Creștere economică minoră sau chiar o recesiune;**
- **Intensificarea infrațunilor economice;**
- **Reducerea volumului de resurse externe pentru finanțarea investițiilor publice;**
- **Înrăutățirea relațiilor cu partenerii din CSI;**
- **„Fortărea” unei remanieri guvernamentale.**

În această ediție:

- **Cum s-au realizat riscurile anticipate anterior pentru anul 2012?**
- **Top-5 tendințe și fenomene economice**
- **Top-5 succese de politică economică**
- **Top-5 gafe și eșecuri economice**
- **Top-5 riscuri economice pentru 2013**

„*Realitatea Economică*” este o publicație economică lunară ce identifică cele mai importante evoluții economice și politice. Cititorii săi sunt decidenții de politică, directorii executivi ai companiilor locale, străine și ai băncilor comerciale, reprezentanții instituțiilor internaționale, ambasadelor și partidelor politice, jurnaliștii economici.

Acronimele și abrevierile utilizate:

f-a-p – față de anul precedent; f-t-p – față de trimestrul precedent; f-l-p – față de luna precedentă, T4'07 – trimestrul patru 2007; Jan'09 – ianuarie 2009; BNS – Biroul Național de Statistică; ANOFM – Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă; BNM – Banca Națională a Moldovei; EG – EXPERT-GRUP; MDL – leul moldovenesc (valuta națională); p.p. - puncte procentuale.

EXPERT-GRUP este un centru analitic independent din Moldova, a cărui misiune este de a oferi mediul propice manifestării gândirii libere și netriviale, fapt ce va permite instituției să fie un lider în furnizarea unor analize economice obiective și să promoveze în mod eficient idei și soluții inovatoare pentru problemele economice cu care se confruntă Moldova în procesul transformării economice, dezvoltării societale și integrării europene.

Date de contact:

adresa: MD-2012, Moldova, Chișinău, str. Columna 133, oficiul 1
telefon: 373 -22 -930014
fax: 373 -22 -929994
email: info@expert-grup.org
web: www.expert-grup.org

Anemia economică din 2012 nu este o surpriză ...

Creștere economică minoră sau chiar o recesiune. Datele statistice pentru primele nouă luni ale anului 2012 indică o scădere de 0,2% a PIB-ului. Dacă și în trimestrul patru va urma o scădere a PIB-ului, tehnic, vom putea vorbi de o recesiune. Această evoluție economică dezamăgitoare a fost în mare măsură catalizată de criza datorilor suverane ale țărilor din zona euro și de implicațiile negative ale acesteia asupra consumatorilor și producătorilor moldoveni. Totodată, seceta din 2011-2012, tăind 20% din valoarea adăugată brută generată de agricultură, a amplificat în mare măsură impactul nefast al șocurilor economice externe asupra ofertei interne. Agricultură moldovenească se transformă, tot mai vizibil, din „sectorul strategic” în „piatra de moară” legată de gâtul economiei moldovenești.

Moldova a avansat în clasamentul Doing Business la aspectul de protecție a investitorilor. Dar cum este în realitate?

Intensificarea infracțiunilor economice. Și acest risc s-a materializat plenar în 2012. Câteva companii și bănci private și publice au fost vizate de „băieții deștepți”. Deși schemele aplicate au devenit nițel mai sofisticate, instrumentele utilizate sunt aceleași, implicând „cumpărarea” judecătorilor și executorilor judecătorești. Unele din tentativele date au fost curmate odată cu lichidarea Curții de Apel Economice și eliminarea unor judecători corupți din sistem, dar premisele pentru reapariția pe viitor a unor noi tentative nu au fost înlăturate. Pe de altă parte, s-au intensificat tentativele de contrabandă și alte infracțiuni economice transfrontaliere, precum și volumul operațiilor desfășurate.

Reformăm doar dacă donatorii externi finanțează?

Reducerea volumului de resurse externe pentru finanțarea investițiilor publice. Pentru finanțarea proiectelor investiționale, Guvernul miza să atragă de la donatori 988 milioane MDL în perioada ianuarie-octombrie 2012. În realitate Moldova a primit doar 416 milioane MDL de asistență externă. Unii donatori par să fi ajuns la concluzia că, în esență, Moldova nu este atât de săracă pe cât de coruptă și că țara ar trebui să-și asume o responsabilitate mai mare pentru propria soartă și bunăstare. Revenirea, pe termen mediu, a creșterii economice și consolidarea procesului de integrare europeană a Moldovei va duce la creșterea veniturilor sale și va servi ca factor care va determina donatorii „convenționali” să reducă volumul de asistență externă sau să-l acorde în regim mult mai condiționat.

Est sau Vest?

Înrăutățirea relațiilor cu partenerii din CSI. Relațiile Moldovei cu Federația Rusă au devenit mult mai tensionate odată cu avansarea țării pe calea integrării europene. Rusia a devenit mai asertivă în raport cu Moldova vizavi de conflictul transnistrean, relațiile comerciale, livrarea gazului. Pentru a ranversa vectorul de integrare europeană, Rusia a acordat sprijin financiar și tehnic palpabil unor forțe politice care militează activ pentru aderarea Moldovei la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan. Moldova a depus, în același timp, eforturi diplomatice și politice susținute pentru a menține dialogul în limitele „parteneriatului strategic”.

Valurile în AIE continuă...

Fortărea unei remanieri guvernamentale. Din fericire, acest risc nu s-a materializat, deși câteva remanieri importante în interiorul guvernelor s-au produs. Totodată, în pofida rezolvării crizei politice prelungite, prin alegerea domnului Nicolae Timofti în calitate de

Președinte, tensiunile dintre partidele care formează Alianța pentru Integrare Europeană au rămas la fel de puternice.

TOP-5 TENDINȚE ȘI FENOMENE ECONOMICE ÎN 2012

Răcirea puternică a activității economice. În prima jumătate a anului evoluțiile externe au fost cele care au determinat răcirea cererii interne și externe. Influențele economice din zona euro au arătat încă o dată cât de vulnerabilă este economia moldovenească la șocurile externe și cât de incapabilă este țara să le ocolească. Aceste evoluții erau însă așteptate și au fost expuse în publicațiile EXPERT-GRUP încă la sfârșitul anului 2011. În a doua jumătate de an evoluția negativă a economiei a fost determinată de seceta puternică, cu repercusiuni majore asupra sectorului fitotehnic, zootehnic, agroalimentar și exporturilor. Deși nu putea fi considerat un risc previzibil, autoritățile și fermierii par să nu țină cont de faptul că condițiile climatice tot mai extreme nu mai sunt o excepție, ci mai degrabă o constantă pentru Republica Moldova. Această ignoranță ne face incapabili să administrăm riscurile și consecințele fenomenelor meteorologice extreme. Aceasta a determinat scăderea PIB-ului în ianuarie - septembrie și există șanse foarte mici să atingem o creștere economică pozitivă până la sfârșit de an.

Diminuarea ponderii pieței UE în total exporturi. Ponderele UE în total exporturi moldovenești a scăzut de la 49,4% în ianuarie-octombrie 2011 la 46,6% în aceeași perioadă 2012. Deși un anumit rol revine și competitivității în scădere a produselor moldovenești, această reducere a rolului piețelor europene poate fi atribuită preponderent conjuncturii externe asociate cu repercusiunile crizei economice asupra cererii din UE.

Înrăutățirea calității portofoliilor bancare și agravarea situației la Banca de Economii. Răcirea cererii interne și externe a cauzat înrăutățirea situației financiare a majorității întreprinderilor care, la rândul său, a determinat acumularea activelor toxice în portofoliile bancare. Astfel, ponderea creditelor neperformante în total credite a crescut de la 12,9% de la finele lunii ianuarie la 14,4% la finele lunii octombrie. Principala contribuție revine uneia dintre cele mai mari bănci din țară - BC „Banca de Economii” S.A. - unde ponderea creditelor neperformante a atins 45,9% la finele trimestrului III. Acesta este rezultatul atât al managementului defectuos care a expus banca la riscuri mari, cât și al litigiilor dintre acționari. Totuși, în pofida faptului că situația la bancă este destul de complicată, nu putem vorbi despre un eventual faliment, având în vedere importanța sistemică a acesteia și ponderea majoritară a capitalului de stat.

Colapsul producției agricole pe fondul secetei. Ca urmare a unei secete prelungite (2011-2012), volumul anual al producției agricole a scăzut în 2012, estimativ, cu circa 25% f-a-p. Acest episod se înscrie destul de bine în evoluția sinuoasă a sectorului dat pe parcursul ultimilor douăzeci de ani, evoluție mai mult determinată de forțele naturii decât de politicile economice. Anticipăm că

Loviți de criza datoriilor suverane și de secetă ...

... cererea externă din partea UE este încă în scădere

Băncile comerciale afectate...dar fără subrezirea stabilității financiare a sistemului bancar

Condițiile climatice extreme: surpriză sau mai degrabă o constantă pentru Republica Moldova?

producția fitotehnică va reveni la creștere în anul 2013, dar impactul secetei asupra sectorului zootehnic se va absorbi definitiv abia în 2014.

BNM: succes în menținerea inflației, dar nu și în stimularea creditării economiei

O politică monetară echilibrată și flexibilă. Odată cu temperarea activității economice și cu diminuarea așteptărilor inflaționiste, BNM a relaxat substanțial politica monetară prin reducerea ratei de bază la un minim istoric de 4,5%. O reducere atât de pronunțată a fost ghidată de transmisia tradițional lentă a măsurilor de politică monetară, având la bază necesitatea de a îndemna sistemul bancar să ieftinească creditele pentru a stimula activitatea economică. Chiar dacă nivelul înalt de incertitudine a îngreunat esențial procesul decizional la bancă, aceasta a reușit să stabilizeze procesul inflaționist în proximitatea țintei de 5% ($\pm 1,5$ p.p.).

TOP-5 SUCESE DE POLITICĂ ECONOMICĂ ÎN 2012

Vremuri grele pentru economie...dar nu și pentru buget?

Menținerea deficitului bugetar. În condițiile unei creșteri economice negative și în pofida tuturor presiunilor și tentațiilor politice, Guvernul a reușit menținerea deficitului bugetar la un nivel rezonabil de scăzut. Chiar dacă nu s-a reușit atingerea țintei inițiale de a realiza un deficit de sub 1% din PIB, insistența cu care această politică a fost implementată a constituit un reper esențial pentru reformele din sectorul public. Un rol important în menținerea stabilității bugetare l-au avut și măsurile Ministerului Finanțelor de sporire a veniturilor fiscale care în ianuarie – octombrie au crescut cu 13,4% f-a-p. Acest rezultat se datorează nu doar reintroducerii impozitului pe venit din activitatea de întreprinzător, ci și unei mai bune colectări a veniturilor.

Cheltuielile capitale în creștere asigură structura mai sustenabilă a bugetului

Structura mai sustenabilă a bugetului. În 2012 obiectivul privind modificarea structurii bugetului public național spre unul care ar asigura dezvoltarea infrastructurii serviciilor publice a fost mai aproape de a fi realizat. În condițiile unui grad înalt de epuizare a activelor publice din majoritatea sectoarelor, al treilea an consecutiv Guvernul sporește ponderea cheltuielilor capitale în totalul cheltuielilor bugetare. Astfel, dacă în 2010 ponderea cheltuielilor capitale în bugetul de stat a fost de 14,5%, în 2012 aceasta poate depăși 20%. Acest rezultat se datorează în mare parte finanțării externe care în 2012 estimativ va acoperi circa 40% din cheltuielile capitale.

Drumuri bune oriunde...

Investiții importante în infrastructura rutieră. Se pare că cel puțin una din prioritățile strategiei „Moldova 2020” este luată în serios de autorități. Investițiile în infrastructură reprezintă o prioritate pentru Guvern în anul 2012. Astfel, cheltuielile preconizate pentru categoria „Transporturi, gospodăria drumurilor, comunicații și informatică” au fost cu 70% mai mari decât cele din 2011. Deși executarea cheltuielilor este încă la nivel scăzut, în lunile ianuarie – octombrie 2012 acestea deja au depășit nivelul pentru întreg anul 2011. De fapt, anume lucrările de construcții-montaj finanțate din surse publice au avut un rol important în asigurarea unei creșteri pozitive a sectorului de construcții în acest an. Ca rezultat se

observă o îmbunătățire a stării tehnice a rețelei de drumuri naționale, ponderea drumurilor cu o stare rea și foarte rea scăzând considerabil. Cu siguranță este un trend lăudabil având în vedere importanța infrastructurii rutiere pentru atragerea investițiilor în regiuni și dezvoltarea locală.

Obligarea companiilor off-shore care activează pe teritoriul Moldovei să-și divulge fondatorii. Ministerul Finanțelor intenționează să introducă norme noi de transparență în unele domenii ale economiei naționale pentru limitarea schemelor off-shore. Astfel, toate companiile care activează în Republica Moldova, dar sunt înregistrate în zone off-shore, vor fi obligate să divulge organelor de supraveghere și publicului informația despre fondatorii oficiali. Această măsură a fost adoptată în urma multiplelor tentative de preluare ostilă a unor importante pachete de acțiuni la câteva instituții financiare din țară și are drept scop creșterea transparenței în sectorul financiar, media, energetic și alte sectoare ale economiei naționale. Totodată, această prevedere va fortifica capacitățile instituțiilor responsabile de reglementarea sectoarelor respective (BNM, CNPF, ANRE și CCA) să-și exercite mai eficient atribuțiile și va ușura activitatea altor instituții (MAE, CNA, Fiscul sau Serviciul vamal) în prevenirea și depistarea unor eventuale acțiuni ilegale întreprinse de firmele respective.

Simplificarea procedurilor de executare a gajului de către bănci. Din martie 2013 contractele de ipotecă autentificate notarial vor avea funcții executorii și, respectiv, vor permite băncii să intre imediat în posesia imobilul gajat în caz că datornicul nu își va onora obligațiunile privind rambursarea creditului. La moment, băncile pot prelua aceste bunuri doar prin intermediul instanțelor de judecată, fiind o procedură destul de costisitoare și care poate dura mai mulți ani. Evident, simplificarea acestui mecanism va determina băncile să fie mai puțin reticente în acordarea creditelor ipotecare și ar putea diminua ratele dobânzilor, datorită evitării cheltuielilor de judecată. Leftinirea creditelor ipotecare ar putea fi facilitată și de atenuarea riscurilor asumate de bănci, o parte din care vor fi transferate asupra debitorilor.

TOP-5 GAFE ȘI EȘECURI DE POLITICĂ ECONOMICĂ ÎN 2012

Pilotarea manuală a economiei. Recomandam Guvernului încă în 2009 să renunțe la abordarea de politică economică în cadrul căreia problemele investitorilor se soluționează de la caz la caz și nu într-o manieră sistemică, bazată pe reguli clare și instituții funcționale. Am observat și în 2012 că Guvernul este tentat, din raționamente strategice și de imagine publică, să intervină pentru soluționarea problemelor marilor investitori, „strategid”, și nu am observat același interes sincer pentru crearea unor reguli și instituții ce ar permite rezolvarea problemelor micilor investitori, care suferă deosebit de mult de pe urma presiunilor excesive din partea organelor de stat. Este gata Guvernul să intervină pentru ca Inspectoratul Fiscal de Stat să-și anuleze ordinul de penalizare (eventual, legală) al unui biet antreprenor din vreun sat îndepărtat?

Noi norme de transparență în unele domenii ale economiei naționale și limitarea schemelor off-shore...

Credite ipotecare mai accesibile?

Soluționarea problemelor de la caz la caz: beneficii sau riscuri?

**Ministerul Economiei versus Ministerul
Finanțelor: cine trebuie să conducă
economia moldovenească?**

Cine are nevoie de descentralizare?

**FMI ne mai dă o șansă în ceea ce
privește obligarea băncilor să-și
dezvăluie proprietarii finali**

**Curtea de Conturi auditează, dar cui îi
pasă?**

O cetate care se dezbină în sine nu va dăinui. A spune că Ministerul Economiei și Ministerul Finanțelor au avut în 2012 viziuni diferite asupra politicilor economice ar fi un eufemism. În realitate, cele două instituții-cheie din sfera politicii economice au demonstrat viziuni totalmente contradictorii și, pe alocuri, lipsă evidentă a unei dorințe de a discuta. Dialogul direct a fost de câteva ori înlocuit de dialogul prin intermediul presei. S-a observat o disonanță prea puternică în mesajele publice transmise, viziuni prea înguste asupra mandatelor instituționale și lipsa unei idei strategice comune asupra felului în care trebuie să funcționeze economia moldovenească. Cu un asemenea model de cooperare, este greu de crezut în edificarea noii paradigme de creștere economică, nici până în 2020, nici după.

Eșecul descentralizării. Descentralizarea puterii și asigurarea autonomiei locale a fost una dintre cele cinci priorități de bază ale actualei Guvernări, introdusă încă în primul Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova. Strategia de Descentralizare a fost aprobată în aprilie 2012, dar se pare că autoritățile publice locale au fost singurele care au așteptat-o cu nerăbdare. La sfârșit de an constatăm că progrese importante nu au fost realizate și nici nu se prevăd, pentru că Guvernul nu a probat interes major pentru această reformă. Descentralizarea, după cum arată experiența altor state, este o reformă dificilă și inevitabil va întâmpina rezistență. Din această cauză este necesară existența unei forțe care ar conduce și promova această reformă, chiar cu riscul de a nu împăca toți actorii. Deși diferite instituții sunt implicate într-un anumit mod în implementarea unor aspecte separate ale descentralizării, nu există un „stat major” ce ar coordona eficient eforturile. Acesta este și motivul că până în prezent nu există o viziune clară cum va fi realizată descentralizarea și ce va implica aceasta. Dezinteresul autorităților se manifestă și prin resursele publice alocate pentru această reformă, guvernul contând preponderent pe suportul donatorilor externi, care nu este foarte sigur în prezent.

Tărăgănarea procesului de transparentizare a structurii acționarilor băncilor comerciale. Deși autoritățile au întreprins mai multe eforturi pentru sporirea transparenței în activitatea băncilor comerciale, problema transparenței acționarilor finali încă persistă. Aceasta a fost una din principalele obiecții ale Fondului Monetar Internațional, care a extins cu câteva luni cea de-a șase revizuire a programului său în Moldova. Astfel, pentru a beneficia de debursarea a 49,6 milioane DST pentru consolidarea rezervelor valutare, în perioada imediat următoare autoritățile de la Chișinău urmează să adopte modificări legislative care vor permite dezvăluirea proprietarilor finali ai băncilor. Faptul că prevederile respective nu au fost adoptate în termenii stabiliți poate fi considerată o gafă de politică economică, în special pe fondul tentativelor de preluare ostilă a pachetelor de acțiuni în câteva instituții financiare.

Care este scopul rapoartelor de audit ale Curții de Conturi? Curtea de Conturi în activitatea sa de audit scoate la iveală iregularități grave în gestiunea banilor și activelor publice. Marea majoritate din iregularitățile semnalate au un caracter cronic și se manifestă pe

parcursul mai multor ani. Întreprinderile publice reprezintă instituțiile cu cele mai mari riscuri de fraudă și de prejudicii cauzate de managementul inadecvat. În același timp, nici Guvernul, nici Parlamentul nu au reușit să implementeze, sau cel puțin să elaboreze, mecanisme eficace de monitorizare și impunere a implementării recomandărilor Curții de Conturi cu scopul de a reduce nivelul înalt de iregularități sesizate. De asemenea, nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește îmbunătățirea managementului instituțiilor și întreprinderilor. Viziunea sistemică elaborată de Ministerul Economie privind managementul acestor întreprinderi nu a fost implementată și există riscul ca aceasta să fie înlocuită cu măsuri fragmentare sau chiar nepotrivite.

TOP-5 RISCURI ECONOMICE PENTRU 2013

Vânturi mai reci din vest. Deși șocurile macroeconomice externe au avut un impact major asupra economiei moldovenești în prima jumătate a anului 2012, potențialul negativ al acestora încă nu s-a epuizat. Economia UE a intrat în trimestrul III 2012 în recesiune tehnică, înregistrând două trimestre consecutiv creștere economică negativă. Deși marile economii europene caută în permanență soluții pentru înlăturarea problemelor existente și adoptă noi măsuri de stabilizare, problemele nu pot fi înlăturate cu ușurință. Astfel, dacă criza din UE va continua, efectele negative asupra economiei moldovenești se vor amplifica, iar Moldova riscă să rămână în zona unei creșteri economice nesemnificative în anul 2013, chiar dacă admitem relansarea puternică a sectorului agricol.

Eșecul în competiția internațională pentru investiții. Poziția mediocră a Moldovei în clasamentul internațional „Doing Business” relevă pe deplin „atractivitatea” țării noastre pentru investitori. În anii 2011 și 2012 Moldova nu a beneficiat de investiții străine directe (ISD) importante. Chiar dacă uneori acest eșec este atribuit situației dificile în care se află economia globală, în unele state din regiune influxul de ISD a crescut în prima jumătate a anului 2012 (Ucraina, Georgia, Bulgaria), pe când în Moldova s-a înregistrat un declin de 39%. De fapt, putem afirma că Moldova deja a pierdut competiția cu multe dintre aceste state. Acum țara riscă nu doar să devină mai puțin atractivă pentru investitorii străini, dar chiar să fie părăsită de către unii investitori importanți. Unii dintre ei deja și-au exprimat această intenție în urma unor recente conflicte cu inspectoratul fiscal.

Creșterea presiunilor politice asupra Băncii Naționale a Moldovei. Unul din riscurile majore pentru anul 2013 este că rivalitatea politică dintre membrii AIE ar putea să rezulte în creșterea presiunilor politice asupra Băncii Naționale a Moldovei. În particular, aceasta ține de inițiativa legislativă privind reorganizarea organelor de conducere a BNM și includerea unui reprezentant numit de Guvern în componența Consiliului de supraveghere care urmează a fi creat. Asemenea prevedere contravine bunelor practici internaționale privind independența băncilor centrale și, în particular, Tratatului de constituire a Comunității Europene și statutului Băncii Centrale Europene. În acest context accentuăm că independența băncii

Perpetuarea crizei economice din UE poate amplifica efectele negative asupra economiei moldovenești...

Investitori noi nu vin...iar cei vechi pleacă...

Independența BNM în pericol?

centrale este o condiție de bază pentru menținerea stabilității prețurilor deoarece aceasta previne implicarea actorilor politici care ar putea manipula politica monetară în interese electorale.

Migrația: la hotarul dintre pierderi și beneficii...

Dezechilibre majore pe piața muncii. Situația șubredă de pe piața muncii nu poate fi asociată doar cu crizele economice globale și regionale, care au avut și ele impactul lor negativ, dar reprezintă mai degrabă o caracteristică a întregii perioade de tranziție a economiei moldovenești incapabile să se adapteze noilor necesități. Totuși, piața muncii a ajuns la un moment critic când deficitul forței de muncă împiedică avansarea economiei. Chiar la starea curentă de modernizare, economia moldovenească ar putea crește preț de câțiva ani prin utilizarea mai bună a factorului muncă. Astfel, migrația devine un fenomen mai periculos decât acum câțiva ani, producând mai multe pierderi economiei decât beneficii generate de potențialele remitențe. Mai mult ca atât, în 2013, în potențialul scenariu de răcire continuă a cererii interne și externe, există riscul ca companiile să întâmpine dificultăți în desfacerea producției. Aceasta va reduce capacitatea firmelor să majoreze salariile, care reprezintă un factor important pentru a menține forța de muncă și a o motiva să lucreze.

Alegerile bat la ușă: cum va fi bugetul pentru 2014?

Populism excesiv în ce privește formarea bugetului și politicilor bugetar-fiscale pentru anul 2014. Rezultatele relativ bune înregistrate de Guvern în perioada precedentă în stabilizarea finanțelor publice ar putea fi ușor spulberate la elaborarea bugetului pentru 2014, dacă Guvernul va cădea pradă populismului electoral. Acest risc poate să fie amplificat și de dorința fiecărei componente a Alianței de a oferi cât mai multe beneficii potențialilor alegători sau de a evita reforme nepopulare pe segmentul lor de responsabilitate. În acest sens, semnarea unui nou Memorandum cu FMI ar diminua aceste riscuri și ar menține linia de reforme lansate. Existența unui astfel de document ar servi drept cadru asumat de toate componentele Alianței și ar limita pornirile populiste ale acestora.

CONCLUZII

Pentru Moldova, anul 2012 a fost unul din cei mai dificili din punct de vedere economic. Țara a suferit atât din cauza șocurilor economice, cât și celor climatice, care sunt dincolo de controlul Guvernului și firmelor. Totuși, impactul acestor șocuri a fost în mare măsură amplificat de slăbiciunile instituționale interne pe care Moldova încearcă să le depășească mai bine de două decenii. O eventuală amplificare a crizei datoriei suverane sau a recesiunii economice în zona euro ar da mari dureri de cap și decidenților moldoveni. În condițiile unei incertitudini sporite, este extrem de important ca Moldova să repare în mod sistemic deficiențele sale instituționale, mai ales că țara nu este atractivă pentru investitori din punct de vedere a resurselor naturale sau potențialului pieței interne. Totuși, în încercarea de a rezolva problemele economice este important ca Guvernul să nu alunece în populism, ci să dea preferință unor soluții sistemice și durabile.